

OKUMA ALIŞKANLIĞI VE OKUL KÜTÜPHANELERİNİN BİREYSEL GELİŞİME ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hamza AYDOĞDU¹

¹ Milli Eğitim Bakanlığı Personel Genel Müdürü, haydogdu@meb.gov.tr, ORCID ID: 0000-0002-7363-7542.

Geliş Tarihi: 17.11.2019 **Kabul Tarihi:** 23.01.2020

Öz: Çocukların okuma alışkanlığı edinmesi konusunda hem ailelerin hem de eğitim kurumlarının çabası önemlidir. Onlara, okumayı teşvik edecek ortamlar sağlanmalıdır. Okumanın öneminin kavranabilmesi için öğrenciler, eğitim süreci içine okul içinde edindikleri kazanımlar, aile ve çevre tarafından desteklenmelidir. Okuma alışkanlığının kazanılmasında bu olumlu tutumların katkısı büyüktür. Bir gelişmişlik kriteri olarak kabul edilen okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanımı, gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan gelişimin de bir göstergesidir. Günümüzde toplumların okuma alışkanlığı ile refah seviyesi arasında da doğrudan bir bağ kurulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ulusal ve uluslararası düzeyde okuma alışkanlığı ve okul kütüphaneleri üzerine yapılan araştırmaları karşılaştırarak Türkiye'deki "okuma alışkanlığı ve okul kütüphanelerinin kullanılma" düzeyi hakkında bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Okuma alışkanlığı, okul kütüphaneleri, okumanın bireye katkıları

AN EVALUATION ON READING HABIT AND THE EFFECT OF SCHOOL LIBRARIES ON INDIVIDUAL DEVELOPMENT

Abstract:

The efforts of both families and educational institutions are important for children to acquire reading habits. They should be provided with environments that encourage reading. In order to comprehend the importance of reading, students should be supported by their acquisitions within the school, their families and the environment. These positive attitudes contribute to the acquisition of reading habits. Reading habits and library usage, which is accepted as a development criterion, is an indicator of development both in individual and social terms. Today, there is a direct connection between reading habits and welfare level of societies. The purpose of this study is to give information about the level of "reading habits and use of school libraries" in Turkey by comparing the studies on reading habits and school libraries carried out national and international level.

Keywords: reading habit, school libraries, contributions to reading

Giriş

Eğitim öğretim hayatına başlayan bir bireyin ilk edindiği kazanımlar arasında okuma ve yazma becerileri vardır. Gerek okuma gerekse yazma becerisi çocukların hayatı boyunca kullandıkları ve yaşadığımız çağda bu becerilerini geliştirmeye zorunlu oldukları alanlardır. Özellikle temel eğitim seviyesinde öğretmenler ve ebeveynler, çocuklara bu becerilerin kazandırılması konusunda oldukça hassas davranmaktadırlar. Okullarımızda "okuma bayramları" adı altında yapılan etkinlikler bunun açık bir göstergesidir ancak eğitim sürecinin en başında okuma becerisi edinen bir çocuğun, daha sonra okumayı alışkanlık hâline getirebilmesi için ona farklı desteklerin verilmesi gerekli ve zorunlu olabilir. Okuma zevk ve alışkanlığı ailede başlamakta ve büyük ölçüde okul ortamında olgunlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında okul kütüphanelerinin önemi daha da artmaktadır. Okuma alışkanlığı ve kütüphane

kullanımı, bireysel açıdan olduğu kadar toplumsal açıdan da bir gelişmişlik ile refah seviyesi kriteri sayılmaktadır.

Okuma ve kütüphane alışkanlıklarımıza dair göstergeler de bu konudaki eksikliğimizi kanıtlar durumdadır (Kakırman Yıldız, 2015:90). Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde okuma alışkanlığı üzerine yapılan birçok araştırma, az okuduğumuzu ve okuma alışkanlığımızın olmadığını göstermektedir.

1. Yöntem

1.1. Çalışmanın Modeli

Bu çalışmada elde edilen bulgular, ulusal ve uluslararası düzeyde okuma alışkanlığı ve okul kütüphaneleri üzerine yapılan araştırmaları karşılaştırarak, Türkiye'deki "okuma alışkanlığı ve okul kütüphanelerinin durumu" hakkında alan yazın taraması ile derlenmiştir. Alan yazın taraması; belirli bir araştırma alanı ile ilgili yürütülen çalışmaların analiz, sentez ve değerlendirilmesini kapsamaktadır (Hart, 2001).

1.2. Tarama Sonucu Elde Edilen Çalışmaların Araştırmaya Dâhil Edilme Kriterleri

Alan yazın, ULAKBİM, Ulusal Tez Tarama Merkezi ve Google Akademik veri tabanları üzerinden taranmıştır. Bu taramalar sonucunda ulaşılan çalışmaların kaynakça listeleri de taranarak ilgili diğer çalışmalara ulaşılmıştır. Tarama sonucu elde edilen çalışmaların bu araştırmaya dâhil edilme temaları: 1) Okuma alışkanlığı 2) Okul kütüphaneleri olarak belirlenmiştir.

1.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, çeşitli veri toplama yöntemleri kullanılarak elde edilmiş verilerin önceden belirlenmiş temalara göre gruplandırılması ve yorumlanmasını içeren betimsel analiz kullanılmıştır.

1.4. Güvenilirlik ve Geçerlilik

Tarama sonucu elde edilen çalışmalar uzman görüşü alınarak detaylıca incelenmiş ve belirlenen temalar doğrultusunda veri analizleri yapılmıştır. Uzlaşıya varılamamış olan çalışmalar tekrar incelenmiştir. Çalışmanın geçerliliği, değerlendirmelerin dikkatle yapılması ve elde edilen sonuçların kontrol edilmesi ile sağlanmaya çalışılmıştır.

2. Bulgular

Alan yazın taraması ile derlenen bulgular, bu çalışmaya rehberlik eden iki tema üzerinden sunulmuştur.

2.1. Okuma Alışkanlığı

Türk Dil Kurumu (TDK, 2019) okumayı “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek; yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek; bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek; sesli olarak söylemek; bir şeyin anlamını çözmek” şeklinde tanımlar; Kavcar, Oğuzkan ve Sever (1995:41) “bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama süreci” olarak tanımlamaktadır. Demirel (1999:50) okumayı, “bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliği”; Sever ise (1997:12) “sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinlik” olarak görmektedir. Bir başka tanımda (Akyol, 2005:1) ise okuma; “ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma süreci” olarak tanımlanmaktadır.

Alan yazında okuma becerisi yukarıdaki şekillerde tanımlanırken “okuma kültürü ve okuma alışkanlığı” kavramlarının ise birbirinin yerine kullanıldığına sıkça rastlanmaktadır. Ancak okuma kültürü, okuma alışkanlığının üst basamağı olan eleştirel okuma yazma becerisini edinmeyi gerekli kılmaktadır ve okuma kültürü edinme, birbirini bütünleyen, birbiri ardına devam eden ardışık bir süreç olarak görülmektedir. Okuma kültürü, bireyin erken çocukluk döneminde görsel ve yazılı ürünlerle tanışarak ilk okuma-yazma becerisini kazanmasıyla birlikte okumayı alışkanlık hâline dönüştürmesi; gerek bireysel gerekse toplumsal alanda da okuma alışkanlığını içselleştirmesi ve davranışa geçirmesidir (İnce Samur, 2014:158-159).

Okuma eyleminin, okuma alışkanlığına dönüşmesi için ise eylemin sürekliliğinin olması, farklı görüş ve kaynaklara bağlı olarak sürdürülmesi (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008:435), birey tarafından gereksinim düzeyinde algılanması, düzenli biçimde ve eleştirel bir okuma çerçevesinde gerçekleştirilmesi

gerekmektedir (Yılmaz, 2004:116). UNESCO okuma alışkanlığını, “okumayı öğrendikten sonra bu eylemi istekli biçimde kazanma becerisi” olarak tarif etmektedir (Çocuk Vakfı, 2006:3).

Dökmen (1981:401), okuma eyleminin alışkanlık seviyesinde olduğunu anlamak ve tanımlamak için bireyin ne tür yayınlar okuduğunu; ne sıklıkla ve hangi tür kitapları, ne oranda okuduğunu; tek seferde ne kadar süreyle okuyabildiğini; yılın, haftanın ya da günün hangi zamanlarında okumayı tercih ettiğini; okuduğu kitapları hangi yolla temin ettiğini; okuma sırasında hangi okuma stratejilerini kullandığını ölçüt olarak belirlemiştir.

Okuma alışkanlığının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde Amerikan Kütüphane Derneği ise (ALA-1978); okurları, yılda okuduğu kitap sayısına göre gruplara ayırmıştır: Yılda 1 ile 5 kitap arasında okuyan kişileri “Az Okuyan Okur Tipi”; yılda 6 ile 20 kitap arasında okuyan kişileri “Orta Düzeyde Okuyan Okur Tipi”; yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan okurları “Çok Okuyan Okur Tipi”dir (Sağlamtunç, 1990:5).

Okuma alışkanlığı ve okuma kültürü edinme, süreklilik ve bütünleyici bir anlayış içinde birbirini tamamlayan bir süreçtir. Bireyin hayatının ergenliğe kadar olan (0-14 yaş) zaman diliminde okuma kültürünü edinmesi gereklidir. Bu bağlamda bireylerin doğru yaşlarda nitelikli kitaplarla karşılaşması okuma alışkanlığının ediniminde öne çıkmaktadır (İnce Samur, 2018:344). Bamberger’in (1990:8) Cleary’den aktardığına göre serbest zamanları değerlendirme uğraşı olarak okumanın “altın yılı” 8 ile 13 yaşları arasındadır. Bu yaş aralığındaki çocuklar, okumaya ve kütüphaneyi kullanmaya büyük ilgi göstermektedirler. 13 yaşından sonra okumaya ilgi giderek azalmakta ve kitapla olan bağ da seyrekleşmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının (MEB, EARGED, 2007) ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerle yaptığı okuma düzeyi araştırması sonuçları öğrencilerin yaklaşık %63’ünün 13 ve 14 yaşlarında ilk kez düzenli olarak kitap okumaya başladığını ortaya koymuştur. Bu araştırmaya göre öğrencilerden %90,76’sı okudukları kitapları kendilerinin seçtiğini ve %65,91’i ise kütüphaneden dergi ve kitap temin etmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %10’unun ise hiç kitap okumadığı ortaya çıkarken, öğrencilerden %31,34’nün serbest zamanlarını okuyarak değerlendirdiklerini, %64’ü gelişmiş ülkelerdeki akranlarının daha çok okuduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Çocukların yaşları ilerledikçe ilgi, ihtiyaç ve istekleri de değişmektedir. Çocukların zengin bir kitaplıktan faydalanmasını sağlamak, okuma alışkanlığı edinme sürecinde oldukça önemlidir. Bu görevi doğrudan aileye bırakmak yerine çocuklara her türlü materyali sunabilecek nitelikte okul kütüphaneleri hazırlamak ve kütüphaneyi kullanmaya teşvik etmek gerekmektedir (Balcı, Uyar ve Büyükkız, 2012:968).

Kişilerin bireyselliğinin farkına varması, öğrenme ediminin kolaylaşması ve zenginleşmesi, toplumla olan bağlarını anlamlandırması, ilişkilerini güçlendirmesi, davranışlarını yönlendirmesi ve dünyadaki yerini daha iyi anlamasında okumanın etkin bir yeri vardır (Özdemir, t.y.:17). Kısacası okuma becerisi, önemli bir öğrenme sürecidir ve bilgi edinmenin en temel ve ulaşılması kolay yollarından biridir. Okuma sadece öğrenciler açısından değil toplumun tüm bireyleri için başvurulması gereken, bireyin bilgi düzeyini arttıran ve zenginleştiren, farklı düşünce fırsatları sunan, genel kültürünü geliştiren etkili bir öğrenme aracıdır (Uluğ, 1995:30; Sever, 1997:14).

Bu çerçevede okullarda eğitim sürecinin ana malzemesi olan yazılı kaynaklar insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencinin okuma alışkanlığının, gözlem yeteneği ve düşünce gücü ile bir araya gelmesi, kendini ifade ve yazılı anlatım becerilerini de olumlu etkilemektedir (Sever, 1997:14). Okuma; tek başına yazıları keşfetme, anlama ve bilgileri zihinsel süreçte yapılandırma anlamına gelmemektedir. Birey, yazının anlamına bir nevi katkı yapmakta, kendinde önceden var olan bilgileri de kullanarak yazının anlamını bulmasını ve yeni anlamlar dünyası oluşturmasını sağlamaktadır. Okuyucu aynı zamanda metne bir değer ve yorum katarak metindeki bilgiyi genişletmekte ve yeni bilgiler üretmektedir. Okuyucu, zihnindeki bilgiler ile metindeki düşünceleri karşılaştırarak sorgulama yapmakta; düşünce dünyasını, zihni yapısını geliştirmekte, sosyal, duygusal, zihinsel becerilerini de bir üst seviyeye taşımaktadır (Güneş, 2016:2). Bireyin sosyokültürel, psikolojik ve zihinsel gelişiminde önemli bir yere sahip olan okuma alışkanlığı aynı zamanda farklı toplumlara, değerlere ve kültürlere saygı duymayı da öğretebilir. İnsan, okuma sayesinde düşünce dünyasını genişletebilir, analitik ve eleştirel düşünme becerisini ve ifade yeteneklerini geliştirebilir (Aras, 2017:949).

İnsanın öğrenmeye en açık olduğu dönem çocukluk yılları olmakla birlikte, okuma ve kütüphane alışkanlıklarını kazanıp geliştirmesinde de gerek bireysel gerekse toplumsal birçok etken ortaya çıkabilmektedir. Aile ile

başlayan, okul ile sistematikleşen eğitim çevre ile devam eden bir süreçtir. Çocuğun kişilik oluşumu ve gelişimi sırasında kitap okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanma becerisini kazanması; ebeveynlerin eğitim durumu ve aile içi iletişim, toplumsal yapı, kültürel ortam, yaşanılan çevre, okul, öğretmen, teknolojik gelişmeler ve arkadaşlıklar gibi faktörlerden etkilenmektedir. (Akman ve Akman, 2017:281; Yılmaz, 2004:116). Çocukların hayat boyu okuma ilgi ve alışkanlıklarının gelişimi de ailede başlayan, okulda düzenli olarak geliştirilen ve genel kültür atmosferinin etkileriyle ve kütüphanelerin desteğiyle sürdürülen sürekli bir işlemdir (Bamberger, 1990:60).

Öteden beri okuma alışkanlığı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında ülkemiz henüz kitap okuma alışkanlığı konusunda kendi büyüklüğündeki ülkelerin düzeyine ulaşamadığı da görülmektedir. Göka (2010:197-217) toplumumuzun yazılı kültüre olan zayıf ilgisini, göçebe bir kültürden çıkıp gelmemize ve bu kültürel kodları hâlâ taşımamıza bağlamakta, kültürümüzün yazıya değil söze dayalı olduğunu söylemektedir. Toplumun yazılı kültüre olan ihtiyacı, yakın dönem tarihimizdeki yöneticiler tarafından fark edilmiş ve dönemlerine uygun eğitim politikaları uygulamaya koyulmuşlardır. Bu bağlamda göçebe kültürle yoğrulmuş olan bir toplumun yerleşim (iskân) problemleri kadar, eğitim sorunlarını da ön planda tutulmaya çalışılmışlardır. Bunun en bariz örnekleri, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde düzenlenen okuryazar seferberlikleri, Harf İnkılabı ve genel bütçeden eğitime ayrılan payın fazlalığıdır. Ortaya konulan tüm çabalara rağmen okuma alışkanlıklarımız üzerine günümüzde yapılan araştırmaların sonuçları hâlâ sözlü kültüre olan yatkınlığımızı göstermektedir.

1987 yılında Türk toplumunun ihtiyaç maddeleri sıralamasında kitap, 236. sırada yer alırken 2014 yılında yapılan aynı konulu araştırmanın sonuçlarına göre kitap, 235. sırada yer almıştır (<http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/download/412/404>, 1 Nisan 2019). Bu da göstermektedir ki gündelik temel ihtiyaçların karşılanması noktasında okumanın bir ihtiyaç olarak görülmemesi, serbest zamanların televizyon izlemeyle geçirilmesi, eğitim sistemindeki iyileşmelere rağmen istenilen seviyeye gelinebilmesi, kütüphanelerin yetersizliği ve ekonomik kaygılar okuma alışkanlığını olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Bu faktörlerin insan hayatının önceliğinden çıkarılması, okumanın bir ihtiyaç olarak görülmesine de engel olmaktadır (Metek, 2012:49).

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak dünyaya hâkim olan basılı ürünleri/ kitapları okuma kültürü de günümüzde değişmiştir. Basılı yayınlarda var olan bilgilerin kesinliği, içindeki her şeyin doğru olarak kabul edilmesi anlayışı yerini, teknolojik gelişmelerle birlikte şüpheye bırakmıştır. Çünkü bilgisayar dünyasında okuma alışkanlığı ve kültürü, basılı kitapta yer alan bilgilerin hızla değiştiğine inancını geliştirmiş, kitaba saygının azalmasına, değer kaybına yol açmıştır (Güneş, 2016:6). Aksaçlıoğlu ve Yılmaz (2007) "Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi" adlı çalışmalarında, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarını ile bilgisayar kullanma ve televizyon izleme alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Buna göre öğrenciler, kitap okuma yerine bilgisayar kullanma ve televizyon izleme etkinlikleri için daha çok zaman ayırmaktadırlar.

PISA 2012 verilerine göre Türkiye'de ailelerin tamamına yakın kısmında en az 1 cep telefonu ve en az 1 televizyon bulunmaktadır. Öğrencilerin ailelerinin %75,1'inde 3 ve daha fazla cep telefonu bulunması dikkat çekicidir. Diğer taraftan ailelerin %28,9'unda bilgisayar varken hanelerdeki sahip olunan kitap sayılarına bakıldığında ise öğrencilerin %26,8'inin evinde 10 ve daha az sayıda kitap bulunmaktadır.

PISA 2015 sonuçlarına göre Türkiye, PISA 2012'ye göre ortalama 7 sıra düşerken, en çok kayıp ise okuma ve fen bilimlerinde meydana gelmiştir.

PISA 2018 Türkiye Ön Raporu'nda, öğrenciler serbest zamanlarında kitap, dergi ve gazete okuma sıklıklarının önemli ölçüde azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Öğrenciler basılı materyalleri okumak yerine çeşitli internet sitelerini kullanmayı ve bu platformlarda çevrimiçi sohbet etmeyi, haberleri veya kısa bilgilendirici metinleri okumayı tercih etmektedirler (MEB, 2019a:26).

Yine PISA 2018 Türkiye Ön Raporu'na göre katılımcı 79 ülkenin okuma becerileri alanındaki ortalama puanları 340 ile 555 arasında iken Türkiye'nin okuma becerileri alanındaki ortalama puanı ise 466'dır. Katılımcı 79 ülkenin okuma becerileri ortalama puanı 453; 37 OECD ülkesinin bu alandaki ortalama puanı ise 487'dir. Okuma becerileri alanında Türkiye'nin ortalama puanı diğer ülkelerin ortalama puanından daha yüksek çıkmıştır. Türkiye, PISA 2018'e katılan 79 ülke arasında okuma becerileri alanında 40. sırada; 37 OECD ülkesi arasında ise 31. sırada yer almaktadır (MEB, 2019a:33).

2003 ile 2018 yılları arasında Türkiye'nin okuma becerileri ortalama puanlarına bakıldığında ise 428 ile 475 puan aralığında olduğu görülmektedir. 2003 ve 2012 yılları arasında okuma becerileri ortalama puanları sürekli artmıştır ancak 2015 yılında okuma becerileri ortalama puanlarında önemli bir düşüş meydana gelmiştir. 2018'de Türkiye'nin ortalama puanı 2015 öncesi PISA uygulamalarındaki artan düzeye yaklaşarak 466 olmuştur. Bu artış, Türkiye'de okuma becerileri alanındaki iyileşmenin önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Elde ettiği performans artışı ile Türkiye, PISA 2018'de okuma becerileri alanında ortalama puanını PISA 2015'e göre en fazla artıran ikinci ülke olmuştur (MEB, 2019a:37).

EUROSTAT (2018), Avrupa genelinde 18 ülkeyi kapsayan anket çalışmasında, kitap okumaya ayrılan sürenin günde ortalama 2 ila 13 dakika arasında değiştiğini göstermektedir. Bu konuda günde ortalama 13 dakika ile Estonya ilk sırada yer alırken Fransa'da bu süre 2 dakikaya kadar inmektedir. Türkiye'de ise kitap okumaya ayrılan süre ortalama 7 dakikadır. Aynı anket çalışması kitap okuma alışkanlığına sahip olan nüfus oranını da incelemektedir. Çalışmaya göre kitap okumayı günlük temel aktiviteleri arasında sayanların oranı Norveç'te %18,3, Finlandiya'da %16,8 ve Polonya'da ise %16,4. Fransa (%2,6) bu alanda da Avrupa ülkeleri arasında en düşük ortalamaya sahiptir. Fransa'yı %6,2'lik kitap okuma alışkanlığıyla Romanya takip ederken Türkiye'de düzenli kitap okuyanların oranı %10,1'dir.

Türkiye Okuma Kültürü Haritası'na (2011) göre; ülkemizde yılda ortalama 7,2 kitap okunmaktadır. Ancak OKUYAY Platformu tarafından 2019 Kasım ayında açıklanan güncel okuma kültürü araştırmasına ilişkin veriler ise şöyledir: Bu çalışmada, 2008 yılında yapılmış olan Hayat Tarzı araştırmasına kıyasla Türkiye çapında okuyanların yüzdesinin %30'dan %42'ye yükseldiği vurgulanmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan okuma kümeleri, araştırmanın temelini oluşturmaktadır. 2008-2019 arasında her kümede bir okuma artışı gözlenirken bu çalışmaya göre son üç ayda bir veya daha fazla kitap okudum diyen öğrencilerin oranı 2008'de %76 iken 2018'de bu oran %90'a yükselmiştir. OKUYAY Platformu rakamlarına göre ülkemizde 2018 yılı itibarıyla kişi başına düşen kitap sayısı ise 7.08'dir.

Bunun yanı sıra ülkemizde 2018 yılında 61 bin 265 kitap yayımlanmıştır. Yayımlanan materyallerin sayısı 2018 yılında, 2017 yılına göre %11,3 artarak

67 bin 135 olmuştur. Yayıncılar tarafından 2018 yılında; 61 bin 265 kitap, 391 elektronik kitap (DVD, VCD, CD), 5 bin 177 web tabanlı elektronik kitap, 28 konuşan kitap (kaset, CD, DVD) ve 274 diğer olmak üzere toplam 67 bin 135 materyal için ISBN alınmıştır (TÜİK, 2018a).

Ortaya çıkan rakamlara bakıldığında yıllara göre basılan kitap sayılarında ve okuma alışkanlıklarında iyileşmeler olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bilişim teknolojisi alanındaki gelişmeler ve çocukların erken yaşlarda bilgisayar, cep telefonu, tablet gibi cihazlarla karşılaşması onların okuma alışkanlığı edinmesinin önündeki önemli engellerdendir.

2.2. Okul Kütüphaneleri

Ekonomik anlamda belirli bir seviyeye ulaşmış ülkelerde kütüphanelerin, toplumun tüm bireylerine hizmet verme yükümlülüğü vardır. Kişilere hayatının her evresinde yeni bilgiler kazandıran ve onlara fikir kapıları açan kütüphaneler, içinde var olduğu toplumla etkileşim içindedir. Toplumların şekillenmesinde büyük rol oynayan kütüphaneler, aynı zamanda toplum tarafından şekillendirilen yerlerdir (Önal, 2015:235). Okul kütüphanelerinin; millî kütüphaneler, halk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, vakıf kütüphaneleri, özel konulu kütüphaneler, yazma ve nadir eserler kütüphaneleri gibi türleri içerisinde, erken çocukluk döneminden itibaren bilgiyle dolu zengin ortamdan beslenmesi gereken öğrenciler açısından önemli bir yeri vardır. Hangi kütüphane türü olursa olsun kütüphanelerin ana görevlerinden biri okuma eylemine ortam sağlamak, bireylere okuma alışkanlığı kazandırılmasına ve toplumda bu alışkanlığın yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktır.

Okul kütüphaneleri gerek öğretim programları açısından gerekse bireyin erken yaştan itibaren kültürel gelişimini desteklemek, şekillendirmek ve bireye okuma alışkanlığı kazandırmak adına oldukça önemlidir. Ancak “okuma alışkanlığı” ve “okuma kültürü” kavramlarında olduğu gibi alanda “okul kitaplığı” ve “okul kütüphanesi” kavramları da birbiri yerine sık sık kullanılmaktadır. Okul kitaplığı her ne kadar okul kütüphanesi yerine kullanılan bir kavram olsa da anlam bakımından eksik kalmaktadır. Bir mekânın kütüphane sayılabilmesi için belli başlı şartları taşıması gerekmektedir. Kütüphane için müstakil bir alan, bütçe, yetişmiş ve uzman bir personel, görsel-işitsel ve basılı bir koleksiyon gerekliken kitaplık için ise sayılan gerekliliklerden ba-

ğimsız olarak bir bina içinde belirli miktar materyali barındırması yeterlidir (Akman ve Akman, 2017:282).

IFLA/UNESCO'ya göre okul kütüphanesi “öğrencilerin bilgidен düşünceye olan yolculuklarında kişisel, sosyal ve kültürel gelişimlerinde ana unsurlar olan okumanın, sorgulamanın, araştırmanın, düşünmenin, hayal kurmanın ve yaratıcılığın olgunlaştığı fiziksel ve sanal mekândır.” (2018:15).

Ogan ve Tomru (1990:21) okul kütüphanesini “öğrencilerin fikri gelişmelerine, yeteneklerine uygun istikametlerde gelişmelerine programların içerdiği konularda kişisel araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlayarak öğrenimin başlıca dayanağı olmak üzere kurulmuş olan yerler” şeklinde tanımlarken, Baysal ise (1992:14) “okullardaki eğitim ve öğretim çalışmalarını desteklemek, ders programlarının gerçekleştirilmesine ve her türden yayımlarla öğrencilerin bilgi, eğitim ve kültür düzeyini yükseltmeye yardımcı olmakla görevli yerler” olarak tanımlamıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne (2001) göre okul kütüphanelerinin amacı, “Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilerin bilimsel düşünen, demokratik anlayışlara sahip, okuma alışkanlığı kazanmış, öğrenmeye, araştırmaya ve yeni teknolojileri kullanmaya istekli; hak, görev ve sorumluluklarının bilincinde; çağın gerekliliklerini yerine getirebilecek şekilde yetişmelerine ve yararlanmalarına yardımcı olmaktır.”

IFLA/UNESCO'ya (2018:7) göre ise okul kütüphanelerinin amacı “Toplumla sorumlu ve etik değerlere sahip bilgi okuryazarı öğrenciler yetiştirmektir.” Okul kütüphanesi aracılığıyla bilgi okuryazarı olan öğrenciler ise enformasyon ihtiyaçlarının farkında olup fikirler dünyasında etkin olabilen, bağımsız öğrenen, sorun çözümede kendine güvenen, amacına uygun ve güvenilir enformasyona ulaşma becerisine sahip, esnek, değişimlere uyum gösterebilen, bireysel ve grup çalışmalarına yatkın kişilerdir.

IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi'nde; okuryazarlığın, bilgi okuryazarlığının, öğretimin, öğrenmenin ve kültürel gelişimin temeli olarak okul kütüphanesinin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek;

- Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığını ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek;
- Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak;
- Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için bütün öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek;
- Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak;
- Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenlemek;
- Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak;
- Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek;
- Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmaktır (IFLA/ UNESCO t.y:2). Okul kütüphanesi için yapılan tanımlara ve kütüphanelerin amaçlarına bakıldığında; kütüphane-egitim ilişkisine, toplum ve bireyler açısından çeşitli kazanımlarına değinildiği görülmektedir.

Okul kütüphanesinin görevleri arasında iki noktaya büyük önem verilmektedir: 1) Kütüphanelerin basılı ve elektronik olarak bireyleri olabildiğince fazla kaynağa erişirmek; 2) Bireyler arasında hiçbir ayırım yapmaksızın hizmet geliştirmek ve sunmak. Yapılan bütün çalışmalarda eğitimle ilgi tüm paydaşların yer aldığı "okul kütüphanesi programının" uygulamaya konması istenmektedir (Önal ve Alaca, 2015:107).

Geçmişten günümüze kültürümüzde kitaba ve okuyana hürmet gösterilmesi, önemli bir değer yargısı olarak görülmüştür. Türk toplumunda kitapların evlerde yüksek dolaplar içinde saklanması, konusu ne olursa olsun yazılı eserlerin ayak altında kalmamasına özen gösterilmesi davranışı, bu saygının bir göstergesi şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca tarihimizde med-

rese ve ibadethanelere bitişik birçok kütüphane yaptırılmış, bunlardan herkesin yararlanması sağlanmıştır (Akyüz, 2007:109). Bursa'da, Yıldırım Bayezid (1389-1402) döneminde yaptırılan İnebey (Eynebey) Medresesi, Osmanlı Devleti'nde bilinen ilk medrese kütüphanesidir. Burası, medrese içerisinde kurulan ve ayrı bir oda hâlinde kullanılan bir kütüphanedir. Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin de kendilerine ait birer kitaplığı olduğu bilinmekte ve İznik ve Bursa'da kurulan medreselerde kütüphaneler kurulmuş olduğu bazı kaynaklarda ifade edilmektedir (Atılğan, 2008:453). Okul kütüphanelerinin geçmişi oldukça eskidir. Doğu ve Batı toplumlarında ilk ve orta dereceli eğitim öğretim kurumlarının hemen hemen hepsinde iyi veya kötü bir kütüphane bulunmaktadır (Sosyal, 1969b:20).

Türk-İslam dünyası eğitim kuruluşları içinde kütüphanenin belirli bir kimliğe bürünmesi ve organize şekilde ilk olarak ortaya çıkışı medreselerde olmuştur (Sosyal, 1969a:1; 1969b:14). Günümüzde ilkokula karşılık gelen ve 16 ila 18. yüzyıllar boyunca varlığını izleyebildiğimiz Sıbyan Mekteplerinde, aynı medreselerde olduğu gibi bir okul kütüphanesi bulunduğu bilinmektedir (Soysal, 1969a:2). Sosyal, vakfiye belgeleri üzerinden yaptığı araştırmalarla İstanbul'da Ahmet Feridun Bey'in (ölüm 1583) Muallimhane-i Sıbyan ve Muallimhane-i Şübhan adlı iki okul yaptırdığını, bu okullara zengin bir kütüphane vakfedildiğini ve bu okul kütüphanesinin de 1752'de faaliyete geçtiğini ortaya koymaktadır.

III. Ahmet (1703-1730), I. Mahmut (1730-1754) ve III. Osman (1754-1757) devirleri oldukça zengin koleksiyonlu kütüphanelerin kurulduğu yıllar olarak bilinmektedir. Kütüphanecilik tarihinde I. Mahmut Dönemi bu açıdan ayrıca önemli görülmektedir. Bu dönem, Türk kütüphaneciliğinin Osmanlı Devleti'ndeki "altın çağı" olarak kabul edilmektedir (Erünsal, 2015:196). I. Mahmut, iç problemlerle ilgilendiği kadar eğitim konuları ile de ilgilenmeye gayret eden bir hükümdar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle kütüphane kurma konusunda, kendinden önceki padişahların pek çoğunun aksine bu alanda büyük bir faaliyet göstermiş ve hükümdarlığı sırasında ikisi cami kütüphanesi olmak üzere üç kütüphane açmıştır. Bunlardan ilki 1740 yılında Ayasofya Camisi içinde, ikincisi ise Fatih Camisi'ne bitişik özel bir kütüphane olarak inşa edilen ve 1742 yılında açılan, Fatih Sultan Mehmet'in kurduğu Fatih Külliyesi kütüphanelerinin yeniden inşasıdır. Üçüncüsü ise 1754 yılında Galatasaray Lisesinde kurulan kütüphanedir (Cunbur, 1960:1). Galatasaray

Lisesi Kütüphanesi modern anlamda ilkokul kütüphanesi olarak kabul edilmektedir (Şenalp, 1991:508). Galatasaray Lisesi haricinde bazı askerî okullarda da kütüphane kurulduğu bilinmektedir.

Kütüphanenin eğitim öğretim sürecindeki öneminin zaman zaman dile getirilmesi günümüze özgü bir durum değildir. Örneğin 18. yüzyılın ilk yarısında matbaa kurma çalışmaları içerisinde olan İbrahim Müteferrika, matbaanın faydaları üzerine Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya bir risale sunmuştur (Sosyal, 1969b:14). 1726 yılında devlet adamlarının dikkatine sunulan risalenin başlığı Er-Risâletü'l-müsemmâ bi-Vesîletü'tTibâ'a (Matbaanın Gereklileri)'dir. Risale, İbrahim Müteferrika tarafından kurulan matbaada basılan ilk kitap olma özelliği gösteren Vankulu Lügâti'nin (1729) başında yer alır. Müteferrika, matbaa yoluyla hatasız ve iyi bir şekilde çoğaltılan kitaplara öğretmen ve öğrencilerin güveninin artacağını; değişik konularda çoğaltılan kitaplar sayesinde İstanbul'da ve diğer şehirlerde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan ve halkı aydınlatan umumi kütüphanelerin koleksiyonlarının zenginleşeceğini; matbu kitapların maliyetinin düşük olacağından İstanbul dışındaki kasaba ve köy sakinleri tarafından bile elde edilmesinin mümkün olacağını ve böylece cahilliğin de ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağını söyler (Sabev, 2006:81-82).

19. yüzyılın ikinci yarısı ile cumhuriyetin kuruluşu arasında eğitim konusunda iki önemli politika değişikliğine gidilmiştir: Eğitimin devletin görevi hâline gelmesi ve okul sisteminin fiziki gelişimini tamamlaması, okul kütüphanelerinin eğitimdeki yeri ve önemini de tartışmaya açmıştır (Soysal, 1969a:3).

Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün ve İsmet İnönü'nün talimatlarıyla Türk Eğitim Sistemi ve kültür reformu konusunda yerli ve yabancı uzmanlara raporlar hazırlanmıştır. Bu raporların çoğunda eğitim kurumlarında kütüphanelerin gerekliliği üzerine bölümler mevcuttur.

1924 yılında Maarif Vekâleti tarafından ülkemize davet edilen John Dewey, okul binalarında mutlaka bir kütüphane salonunun bulunması gerekliliğini raporunda özellikle belirtmiştir. Dewey (1939), raporunda kütüphanelerin eğitim öğretim sürecindeki doldurulamaz yerine vurgu yapmaktadır ancak cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında okul kütüphaneleri için fazla bir çalışma yapılmadığı da bir gerçektir. Batı'daki örnekleri ile karşılaştırma yapıldığında gerek halk gerekse

okul kütüphaneleri sayı bakımından oldukça az, nitelik bakımından da istenileni verememektedir. (Faik Reşit ve İsmail Hakkı, 1929:84).

Sadrettin Celal (Artel)'in 1926 yılında Maarif Vekâleti Mecmuası'nda yayınlanan raporunda; okulda ve okul dışında okutulmak üzere, çocuklara edebi ve estetik zevk kazandıracak nitelikte, seviyelerine uygun eserlerin ivedilikle Maarif Vekâleti tarafından bastırılarak "Çocuk ve Gençler Kütüphanesi" oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamıştır (s. 143-144).

Yapılan bazı çalışmalar neticesinde, 1926 yılından başlayarak okul yönetmelikleri ve ders programları kütüphane ile sıkı bir iş birliğini öngörmüşlerdir ancak okul kütüphaneleri kurma yolunda yapılan çalışmalar yeterli olmamış, bu durum kütüphane türleri içinde okul kütüphanelerinin en az gelişme göstermesine neden olmuştur (Baysal, 1992:59). Okul kütüphanelerine dair ilk ciddi adımlar 1926 tarihli İlk Tedrisat Talimatnamesi'nde atılmıştır. Talimatname, yeni eğitim prensipleri ile kütüphane arasındaki sıkı ilişkiye özellikle vurgu yapar. 1929 tarihli ilk Mektepler Talimatnamesi ise meseleyi daha geniş bir şekilde ele almıştır (Soysal, 1969b:40). Bununla birlikte okullara kütüphanelerin kurulması ve basılı, görsel, işitsel bilgi kaynaklarının kullanımına dair resmî anlamda "Okul Kütüphaneleri Yönetmelikleri" ile gerçekleştirilmiştir. Maarif Vekâleti, hazırladığı talimatnamelerden sonra 1959 tarihinde Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğini çıkarmış, bunu 1976 ve hâlen yürürlükte olan 2001 tarihli yönetmelikler izlemiştir (Önal, 2005:200).

Maarif Vekâleti Mecmuası'nın 19'uncu sayısında (1930) "Teftiş Heyetinin Umumi Raporu" yayınlanmıştır. Raporun "Mektep Kütüphanelerinin Sureti Teşkili" başlıklı bölümünde Müfettiş Ali Canip Bey; okul kütüphanelerine geniş bir oda ayrılmasını, kitapların gelişigüzel değil Vekâletçe gönderilmesini veya öğretmenlerce belirlenmesini, her sene okullara kitap satın alınması için para gönderilmesini, mezun öğrencilerin okullarına kitap bağışı için teşvik edilmesini, öğrencilerin istifade edebileceği türde yerli ve yabancı dergilere aboneliğinin yapılmasını, kütüphaneleri zenginleştirmek için yeni yayınların alınmasını, kütüphanelerin gerekli olan kayıt defterlerini düzenli tutmasını ve kütüphane işlerinin öğrenciler tarafından yürütülmesi gerektiğini raporunda sunmuştur (s. 20-21). Heyet, eğitim sistemi üzerine sunulan raporların içeriğinin tartışıldığı toplantılar da düzenlemiştir. Bu toplantılarda, okul kütüphanelerinin sıradan bir konu olmaktan çıkarılarak eğitimin ciddi bir sorunu olarak ele alındığını görmekteyiz (Soysal, 1969b:53).

Amerikan Heyeti Raporu'nda ise (1939) Cumhuriyet devrinde kütüphane sayısının arttığına (91 kütüphane); köylerde okuma odalarının kurulduğuna (1726 okuma odası); Maarif Vekâletince alınan kitapların birer nüshasının buralara gönderildiğine ancak halledilmesi en güç meselenin halka okuma yazmayı öğretmekten ziyade okuma alışkanlığını aşılamanın gerekliliğine, aksi takdirde sarf edilen paraların israf olacağına; eski harflerden yeni alfabeğe geçişte, gittikçe azalan bir kısım halk hariç olmak üzere, mevcut olan bütün kitapların yavaş yavaş kullanılamayacağı dolayısıyla basın yayın işlerine önem verilmesi hususlarına dikkat çekilmektedir.

Dr. Berly Parker'ın (1939) Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor'unda okul kütüphaneleri ile ilgili: "Kütüphanesi veyahut müzesi olmayan bir mektepte ayrı ayrı memurlara tahsis olunan odaları ecnebi bir müşahit görünce hayretler içinde kalıyor (s. 26)." ifadesi ile "Bazı ilk mekteplerin kalem odalarında hemen hemen lüks addolunan eşyayı görmek ve bununla çıplak sınıflar arasındaki tezada dikkat etmek şayanı hayrettir. Yine bu vaziyette, memlekete yakışmayan Avrupa miyarlarının hatırasıdır. Başmuallimin, müdürün odası cazip olmalı fakat bir kulübü veya salonu taklit etmek ihtiyacını duymamalıdır. Aynı para, talebeğe lazım olan kütüphanenin yahut bir iş odasının temini yolunda sarf edilmelidir (s.29)." ifadesi dikkat çekicidir.

Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlköğretim Bölüm Başkanı Prof. Dr. Kate V. Watford, 1951'de Türkiye'ye gelerek köy ilkokulları hakkında hazırladığı raporda okulların haftalık ders programının okul kütüphanesinin çalışma programını tamamlaması gerektiğini; öğretmen, kütüphaneci ve öğrencilerin birlikte çalışma yapabildiği sürece bir başarıdan söz edilebileceği söylemektedir (Akt., Soysal, 1969b:3).

Millî Eğitim Vekâletine verilen ve bir broşür hâlinde bastırılan "Türkiye Kütüphanelerini Geliştirme Programı"nda Amerika Birleşik Devletleri Kütüphane Özel Müşaviri Thompson (1952); öğrencilerin, kütüphaneye gidip gitmemesine bakmaksızın okul kütüphanelerinin "okulun kalbi yani her mevzuda aradıkları kitapları bulabilecekleri" yegâne yer olduğunu düşünmediklerini, liselerinin müfredat programının kütüphanelerden faydalanmayı teşvik edecek şekilde düzenlenmediğini ve yetiştirilmiş uzman kütüphanecilerin bu durumu düzeltmek için liselerin öğretmenleriyle iş birliği yapmalarının zorunluluğunu ifade etmiştir.

Missouri Üniversitesinden Prof. John Rufi, 1951 Ekim ayından 1952 Haziran'ına kadar Türkiye'de bulunmuş ve kendisinden orta dereceli okullar (ortaokul) hakkında bir rapor hazırlanması istenmiştir. Rufi (1956), orta dereceli okullardaki kütüphaneleri ve kütüphane servislerini çok eski, yetersiz ve yenilenmeye muhtaç bulmaktadır. Ziyaret ettiği birçok okulun kütüphanelerindeki kitapların azlığından, kitap ve diğer materyallerin kullanılmaya elverişsizliğinden, okul müdürlerinin gerek kütüphane oluşturma konusunda gerekse mevcut kitapları kullanma ve kullandırmada herhangi bir endişeye sahip olmadıklarından, öğretmenlerin de aynı şekilde mevcut kitaplıklardan yeteri kadar yararlanmadıklarından bahseder. Rufi, gayretli ve iyi çalışan kütüphane memurları tarafından yönetilen, oldukça zengin kitap koleksiyonu ve çalışma şartlarına elverişli okuma salonları olan birkaç okul olduğunu söylese de bunların çok az sayıda olduğunu belirtmektedir. Ayrıca raporda, okul kütüphanelerine dair olumsuzluklar iki ana başlıkta toplanmıştır. Bunlardan birincisi ülkenin içinde bulunduğu ekonomik yetersizlikler; ikincisi ise müfredatın ağırlığı sebebiyle öğretmen ve öğrencinin ders kitapları dışına çıkması ve sınav baskısıdır.

Türk Eğitim Sistemi üzerine yazılan hemen hemen her raporda okul kütüphanelerinin yetersizliğinden, şartlarının elverişsizliğinden, öğrenci açısından gerekli materyal ve koleksiyonun eksikliğinden, öğrencilerin kütüphaneleri gerektiği kadar kullanmadığından bahsedilmektedir.

Türk Eğitim Sistemi'nin sorunları üzerine çözüm yolları aranırken, eğitimin ciddi ve vazgeçilmez bir parçası olan kütüphaneler konusu en az doku-nulan alan olarak kalmıştır. Oysaki okul öncesinde çocuk kütüphanelerinin, okul çağında okul kütüphanelerinin ve okul sonrası dönemde yetişkinlerin eğitiminde ise halk kütüphanelerinin katkısı bilinen bir gerçektir (Ersoy, 2006:212-213). Öğrencilerin hayatları boyunca okuma zevk ve alışkanlığı ile tanışacağı ilk yerler okul kütüphanesi olmalı ve eğitimin ayrılmaz bir parçası sayılmalıdır (Bayraktar ve Duman, 1982:111).

Kütüphaneler ile birlikte devam eden eğitim süreçleri, bireylerin eğitim hayatında başarıya ulaşmasında önemli farklar oluşturmaktadır. Okullarda kütüphaneden yararlanan ve kitap desteği alan çocuklar; kütüphane ve kitap desteği almayan, okuma kültürü bulunmayan çocuklara göre hem kişisel gelişim hem de okul başarı seviyesi açısından aynı değildir. Okul kütüphanesi

nitelikli bir eğitimin en önemli parçasıdır. Okul öncesi eğitimden başlayarak yükseköğrenime kadar eğitim sürecinin her kademesinde kitapla iç içe olan, kitap okuma bilincine ulaşan, okumayı alışkanlık edinen bireylerin öz güveni ve entelektüel donanımı da yüksek olacaktır. (İleri, 2017:262). İskandinav ülkelerinde eğitim öğretim metodolojisi ve yaklaşımı olarak okul kütüphanelerine, Orta Avrupa ülkelerinden yaklaşık %30 daha fazla yatırım yapılmıştır. Viyana’da 1962’de çocukların %25’i halk kütüphanelerini kullanmakta iken 1972’de bu rakam %17’ye düşmüştür. Bununla birlikte bina içerisinde kütüphanesi olan okullarda çocukların %80’i okumaktadır (Bamberger, 1990:17-18). İyi donatılmış, iyi bakılan ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tarafından her gün kullanılan bir kütüphane okulun ayrılmaz ve en önemli yerlerinden biridir (Rufi, 1956:22).

Yılmaz’ın (2004) 344 öğrenci ile yaptığı “Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı” araştırmasında, öğrencilerin %69,2’si kütüphaneye ödev yapmak için gitmektedir. Öğrencilerin yaklaşık dörtte biri ödünç kitap almak, serbest zamanlarını değerlendirmek gibi görece daha anlamlı amaçlarla kütüphane kullanmaktadır. Öğrencilerin zorunlu hâller dışında kütüphaneyi kullanmaması, bir kütüphane kullanma alışkanlığı sorunu olduğunu ve bu sorunun sadece nicel değil nitel bir boyutunun olduğunu ortaya koymaktadır.

Şahin, İşcan ve Maden (2009) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise ilkokul öğrencilerinin okul kütüphanelerini %37,9’unun arada bir; %36,2’sinin sürekli; %3,4’nün ise hiçbir şekilde kullanmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Deniz’in (2015) ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları üzerine yaptığı çalışmada; ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğunun okul (%41,1) ve halk (49,7) kütüphanelerini kullanmadıklarını tespit etmiştir. Geriye kalan öğrencilerin ise okul kütüphanesini nadiren (%30,6), ayda bir (%6,3), haftada bir (%13,4) ve her gün (%8,6); halk kütüphanelerini ise nadiren (%31,4), ayda bir (%9,2), haftada bir (%4,7), ve her gün (%4,2) kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bir diğer çalışmada Balcı’nın (2009) ulaştığı sonuçlar da Deniz (2015); Yılmaz (2004); Şahin ve ark. (2009) sonuçlarını desteklemektedir. Balcı, 8. sınıf öğrencilerinin %36,7’sinin okul ve sınıf kitaplıklarını kullanmadığını, %34’ünün ise okumak ve ödünç kitap almak için kullandığını ifade etmektedir. Bunun yanında halk kütüphanesinin kullanımıyla il-

gili olarak da öğrencilerin %49,5'inin halk kütüphanesine "hiç gitmediğini", %19,5'inin "ayda birkaç kez" gittiği tespit etmiştir.

Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanmalarına ilişkin olumsuz sonuçlar kendini uluslararası araştırmalarda da kendini göstermektedir. Türkiye'nin de dâhil olduğu uluslararası araştırmalarda öğrencilerin okuma becerilerinin istenen seviyede olmadığı, okuma alışkanlığının ise yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. TIMSS 2011 çalışmasına katılan 4. sınıf öğrencilerinin %1'inin okullarında 5000'den fazla farklı kitabın bulunduğu bir kütüphanenin olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %38'inin okul kütüphanesinde 501-5000 kitap bulunurken %37'sinin okul kütüphanesinde 500 ve daha az kitap bulunmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %24'ünün ise okullarında kütüphane bulunmamaktadır. Öğrencilerin okul kütüphanesindeki kitap sayısı durumuna göre matematik başarı testinden almış oldukları ortalama puanlar incelendiğinde, okul kütüphanesi bulunmayan öğrencilerin başarı ortalamalarının 420, kütüphanesinde 500 ve daha az kitap olan öğrencilerin 477 ve okul kütüphanesinde 501-5000 arasında kitap bulunan öğrencilerin başarı ortalamalarının 487 olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, okul kütüphanesindeki kitap sayısı arttıkça, öğrencilerin matematik başarılarının da artma eğiliminde olduğu görülmektedir (TIMSS, 2011). Okul kütüphanelerini öğrencilerin sadece okuma alışkanlığını kazanma ve devam ettirmede değil diğer becerilerine de katkı yapmakta, öğrencilerin akademik başarısını da artırmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018 yılı itibarıyla (resmî ve özel) örgün ve yaygın eğitim kurumlarında 29 bin 690 kütüphane ve 30 milyon 263 bin 384 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 19 bin 715'i resmî örgün ve yaygın eğitim kurumundaki kütüphaneler olup geriye kalan 9 bin 975'i özel eğitim kurumlarının kütüphaneleridir. Resmî eğitim kurumlarındaki kitap sayısı ise 23 milyon 584 bin 182'dir. Resmî okul, özel okul ve özel kurs kütüphanelerini kapsayan örgün ve yaygın eğitim kütüphanelerinin sayısı, 2018 yılında 2017 yılına göre %12,4 artmıştır. Örgün ve yaygın eğitim kütüphanelerindeki kitap sayısı ise 2018 yılında 2017 yılına göre %13,3 artış göstermiştir. (TÜİK, 2018b).

Bütün sosyal kuruluşlar gibi eğitim sistemi de toplumsal ve küresel alanda yaşanan değişiklerle birlikte sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Bu

bağlamda okul kütüphanelerini öğrenciler açısından daha cazip ve nitelikli hâle getirebilmek, okumaya karşı ilginin artmasını sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanmaya başlanan “Okullar Hayat Olsun” projesi kapsamında ilkokul, ortaokul ve liselerde kurulan zenginleştirilmiş kütüphaneler kurulma çalışmaları devam etmektedir.

Estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevmeye, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine imkân veren sosyal etkinlik alanı olarak tanımlanan ve 2019 Aralık ayı itibarıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında 1.634 adet Z- Kütüphane bulunmaktadır (MEB, 2019b). Z-kütüphaneler, okullardaki mevcut kütüphane şartlarının iyileştirilerek ve zenginleştirilerek öğrencilerin kütüphaneyi kullanım oranlarını arttırmayı, kütüphaneleri ilgi çekici yerler hâline getirmeyi ve öğrencilerin kütüphane algısını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrenciler açısından daha ilgi çekici olması amacıyla Z-kütüphaneler daha renkli ve ergonomik bir şekilde tasarlanmıştır. Bu kütüphanelerin tasarımı, fizikî şartları, öğrenciye sunduğu bilgi kaynakları, farklı duylara hitap eden materyalleri ve teknoloji unsurlarını barındırması sebebiyle öğrencilerin kütüphaneye bakışını da etkilemektedir (Ak ve Çetintaş, 2015:30).

Ak ve Çetintaş'ın (2015) 112 öğrenci ile yaptıkları Z-kütüphane araştırmasında öğrencilerden %93'nün fiziksel koşulları iyileştirilen okul kütüphanelerinden memnun kaldıklarını, %95'i kütüphanenin tasarımı görsel ve işitsel unsurlarla çeşitlendirilerek renkli objeler ve eğlendirici oyunlarla daha aktif kullanmaya başladıklarını ortaya koymuşlardır.

Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün (2015) Okuma Kültürü ve Z-Kütüphaneler Çalıştay Sonuç Raporu'nda; z-kütüphanelerin öğrencilerin beklentilerini yaklaşık olarak %80 oranında karşıladığını, kütüphane kullanım sıklığını artırma yönünde de en fazla etkisinin ilkokul öğrencileri üzerinde görüldüğünü, en az etkinin ise lise öğrencileri üzerinde meydana geldiğini saptamıştır.

Öztürk ve Tağa'nın (2018) ortaokul öğrencilerinin Z-kütüphaneleri kullanma durumlarına ilişkin araştırmalarında; Z-kütüphanelerin öğrencilerin kütüphane algısını değiştirdiğini ve kütüphanenin sağladığı imkânlardan yararlandıklarını, açılışla birlikte Z-kütüphaneye kayda değer bir ilgi gös-

terdiklerini, Z-kütüphaneyi önemsediklerini ve genel anlamda memnun oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Ülkemizde, modern anlamda okul kütüphanelerinin eksikliği bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda mevcut okul kütüphanelerini uluslararası standartlara getirmek için çalışmalar arttırılmalı, kütüphanesi olmayan okullara kütüphane kurulmalı (Önal ve Şenyut Topçu, 2013:236), teknoloji ile barışık hâle getirilmelidir (Aras, 2017:965). Kütüphanelerin içerik sağlayıcı özellikleri yasal düzenlemeler ve ekonomik yatırımlar ile geliştirilmelidir (Önal, 2015:246).

Tartışma ve Sonuç

21. yüzyılda, her alanda yaşanan gelişmeler baş döndürücü bir hızla gerçekleşse de bireylerin "bilgi okuryazarlığı", "okuma alışkanlığı ve kültürü" konusunda donanımlı olması hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Bu bağlamda, okullarımızdaki kütüphanelerin sayısı, koleksiyon zenginliği ve kütüphane kullanılma alışkanlığı istenilen seviyeye gelememiştir. Gelişmiş ülkelerle ülkemiz arasındaki her türlü açık, sahip olduğumuz genç nüfusun eğitime yaptığımız yatırımlarla kapatılabilir. Kütüphane kullanma ve okuma alışkanlığı edinmiş, donanımlı ve eğitilmiş bireyler sayesinde toplumsal refahımız arttırılabilir. Bu çerçevede;

- Okul kütüphaneleri, öğrencilerin bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlayan yerlerdir. Bu fırsat eşitliğinden yararlanmak ise her öğrencinin hakkıdır. Öğrencilerin bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesi için her okulun müs-takil bir kütüphanesinin olması gerekmektedir.
- Yeni okul binası projelerinin hazırlanışında okul kütüphanesi de proje-lenme aşamasında planlanmalı ve bilgi teknolojisi alt yapısıyla donatılmalıdır.
- Okul kütüphaneleri, öğretim programlarını destekleyen her türlü diji-tal, görsel, işitsel basılı materyali bünyesinde barındırmalıdır.
- Okul kütüphaneleri ile il ve ilçelerdeki halk kütüphaneleri iş birliği için-de olmalıdır. Kütüphanelerden faydalanma, kataloglama, koleksiyon-ların tasnifi gibi konularda uzman personellerden yardım alınmalıdır.
- Mevcut kütüphanelerin koleksiyonları incelenerek fiziki ve içerik bakımından öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yenilenmeli, eskileri ayıklanmalıdır.

- Aileler ve öğretmenler, okuma ve kütüphane kullanım alışkanlığı konusunda iki önemli etkindir. Aileler ve öğretmenler çocuklarını kütüphane kullanımı konusunda teşvik etmeli, onları yönlendirmelidirler. Özellikle öğretmenlere okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığının topluma yayılmasında önemli görevler düşmektedir. Bunun için eğitim fakültelerinin programlarında “kütüphane ve kütüphanecilik” vb. uygulamalı dersler bulunmalı; mevcut öğretmenlere ise bu konuda hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Mevcut okul kütüphanelerinin fiziki şartları iyileştirilmeli, mekâna ulaşılabilirlik açısından öğrencilerin istekleri göz önünde tutulmalıdır. Kütüphanelerin eğitim öğretim saatlerinde açık olması, öğrencilerin gerek öğle aralarında gerekse serbest zamanlarında buralardan faydalanması sağlanmalıdır.
- Ülke çapında dijital okul kütüphaneleri sayısı çoğaltılmalı, öğrencilerin güncel yayınlara sınırsız ve ücretsiz olarak kolay erişimi sağlanmalıdır.
- Ergonomik, modern, elektronik bilgi kaynakları ve estetik tasarımlarıyla öne çıkan Z-kütüphanelerin sayısını artırma çalışmalarına hız verilmelidir. İlgi çekici ortamlar oluşturan bu kütüphaneleri, öğrencilerin sevecek kullandıkları yerler olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Ak, Ş. ve Çetintaş, H. B. (2015). Eğitimde Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Yeri ve Önemi: Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulu Zenginleştirilmiş Kütüphane Uygulaması. *Milli Eğitim Dergisi*, 208, 18-32.
- Akman, İ. ve Akman, N. (2017). Çocuk ve Gençlerde Okuma Alışkanlığı Sorunu: Okul Kütüphanelerinin İşlevselliğine Bir Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 281-285.
- Aksaçloğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi* (11. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ali Canip. (1930). Mektep Kütüphanelerinin Sureti Teşkili içinde Teftiş Heyeti Umumi Raporu. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, 19, 20-21.

- Amerikan Heyeti Raporu (1939). Maarif İşleri. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Antel, S. C. (1926). Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Layiha. N. Altunya (Yay. haz.). Ankara: Millî Eğitim Yayınları.
- Aras, G. (2017). Edebiyat ve Kültür: Bireysel ve Toplumsal Gelişimde Okuma ve Kütüphane Alışkanlığı Üzerine. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 945-968.
- Atılğan, D. (2008). Türkiye’de Üniversite Kütüphanelerinin Tarihi. Türk Kütüphaneciliği, 22(4), 451-458.
- Balcı, A. (2009). İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Balcı, A., Uyar, Y. ve Büyükikiz, K. K. (2012). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, Kütüphane Kullanma Sıklıkları ve Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(4), 965-985.
- Bamberger, R. (1990). Okuma Alışkanlığını Geliştirme. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bayraktar, N. ve Duman, H. (1982). Yeni Türk Millî Eğitim Sistemi İçinde Kütüphane ve Özellikle Okul Kütüphanesinin Yeri. Türk Kütüphaneciliği, 31(3), 110-114.
- Baysal, J. (1992). Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş (2. Baskı). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Cunbur, M. (1960). Onsekizinci Yüzyılda Bir Okul Kütüphanesinin Açılışı. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 8(1-2), 1-5.
- Çocuk Vakfı (2006). Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı Karnesi. 03.12.2019 tarihinde http://cocukvakfi.org.tr/wpcontent/dosya/raporlar/13_okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi. İstanbul: Millî Eğitim Yayınevi.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 3(2), 46-64.
- Dewey, J. (1939). Türkiye Maarifi Hakkında Rapor. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Dökmen, Ü. (1981). Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri, İlgileri, Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23(2), 395-418.
- Ersoy, O. (2006). Eğitim Seferberliğinde Kütüphanelerimizin Rolü. D. Atılğan (Ed.). Ankara Üniversitesinin 60. Kuruluş Yılı Armağanı içinde (s. 212-213). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Okuma Alışkanlığı ve Okul Kütüphanelerinin Bireysel Gelişime Etkisi Üzerine Bir Değerlen...

- Erünsal, İ. E. (2015). Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik. *Millî Eğitim Dergisi*, 208, 194-198.
- Eurostat (2018). <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> adresinden 15.11.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Faik Reşit ve İsmail Hakkı. (Haz.). (1929). 1929- 1930 Ders Senesi Muallim Yıllığı (İkinci Sene). İstanbul: Devlet Matbaası.
- Göka, E. (2010). Türk'ün Göçebe Ruhu. İstanbul: Timaş yayınları.
- Güneş, F. (2016). Kâğıttan Ekran Okuma Alanındaki Gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Hart, C. (2001). *Doing a literature search: A comprehensive guide for the social sciences*. London: Sage.
- IFLA/UNESCO IFLA Okul Kütüphaneleri Rehberi (2018). Çev: S. Arnoğlu ve A. Y. Durukan 03.12.2019 tarihinde <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resourcecenters/publications/ifla-school-library-guidelines-tr.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- IFLA/ UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi (t.y.). Çev: İnci Önal. 14.12.2019 tarihinde <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-tr.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- İleri, A. (2017). Okuma Kültürü ve Okul Kütüphaneleri Raporu 2017/Okul Kütüphanecileri Derneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 259-262.
- İnce Samur, A. Ö. (2018). Okuma Kültürü Edinme Sürecinde Hangi Kitaplardan Nasıl Yararlanılmalıdır? *Pesa International Journal of Social Studies*, 4(4), 343-363.
- İnce Samur, Ö. (2014). Türkiye'deki ve Dünya'daki Çalışmaların Tanıklığında "Okuma Kültürü". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 157-188.
- Kakırman Yıldız, A. (2015). Türkiye'de Okuma Alışkanlığı Kültürü İçin Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Anaokulu Kütüphanelerinin Gerekliliği. *Millî Eğitim Dergisi*, 208, 90-105.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe Öğretimi, Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*. Ankara: Engin Yayınları.
- MEB Öğrencilerin Okuma Düzeyleri (2007). 30.11.2019 tarihinde https://www.meb.gov.tr/earged/earged/okuma_duzey.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- MEB PISA 2018 Türkiye Ön Raporu (2019a). 10.12.2019 tarihinde http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.

- MEB Z- Kütüphane Sayıları (2019b). 14.12.2019 tarihinde <http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/zharita.html> adresinde erişim sağlanmıştır.
- MEB DHGM (2015). Okuma Kültürü ve Z- Kütüphane Çalıştay Sonuç Raporu. *Millî Eğitim Dergisi*, 208, 287-372.
- MEB Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (2001, 27 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı:26241). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060727-1.htm>
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Ogan, U. ve Tomru, T. (1990). *Orta Dereceli Endüstriyel Teknik Öğretim Okulları Kütüphaneciliğe Giriş*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- OKUYAY Platformu Araştırma Sonuçları (2019). 20.11.2019 tarihinde <http://okuyayplatformu.com/duyurular/okuma-kulturu-arastirmasi-paneli-gerceklestirildi/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Önal, H. İ. (2005). Okul Kütüphanelerinde Derme Geliştirme: Politikalar ve Dermelerin Betimlenmesi. *Bilgi Dünyası*, 6(2), 193-218.
- Önal, İ. ve Alaca, E. (2015). Okul Kütüphanesi Kullanımında Öğretmenlerin Rolü ve Sorumlulukları. *Bilgi Dünyası*, 16(1), 105-126.
- Önal, İ. H. (2015). Okul Kütüphaneleriyle Öğrencilerin 21.Yüzyıla Hazırlanması. *Millî Eğitim Dergisi*, 208, 233-248.
- Önal, İ. ve Şenyurt Topçu, Ö. (2013). Eğitimi Gerçekleştirmek: Öğretim Programlarında Okul Kütüphanelerinin Yeri. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 306-328.
- Özdemir, E. (t.y.) *Okuma Sanatı: Nasıl Okumalı, Neler Okumalı?* İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Öztürk, H. ve Tağa, T. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Bir Yıllık Z-kütüphane Deneyimleri: Bir Durum Çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(1), 7-18. Doi: 10.24146/tkd.2018.27
- Parker, B. (1939). Türkiye’de İlk Tahsil Hakkında Rapor. Ankara: Maarif Basımevi.
- PISA 2012 Araştırması Ulusal Nihai Rapor (2015). Yay. haz. D. Anıl, Y. Özer Özkan, E. Demir. 30.11.2019 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/0B2wxMX5xM-cnhaGtnV2x6YWsyY2c/view> adresinden erişim sağlanmıştır.
- PISA 2015 Ulusal Raporu (t.y). Yay. haz. B. Özgürlük, H. B. Ozarkan, Ö. Arıcı. 07.12.2019 tarihinde http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2014/11/PISA2015_UlusalRapor.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.

Okuma Alışkanlığı ve Okul Kütüphanelerinin Bireysel Gelişime Etkisi Üzerine Bir Değerlen...

- Rufi, J. J. (1956). *Türkiye’de Orta Öğretim: Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler*. Ankara: Maarif Basımevi.
- Sabev, O. (2006). İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Sağlamtuç, T. (1990). Türkiye’de Üniversite Kütüphanecilik Bölümlerinin 4. Sınıf Öğrencilerinin Özgür (Boş) Zaman Ders Dışı Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 4(1), 3-21.
- Sever, S. (1997). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Soysal, Ö. (1969a). *Türkiye’de Okul Kütüphanesi*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Soysal, Ö. (1969b). *Çağdaş Eğitim ve Türkiye’de Okul Kütüphanesi*. Ankara: Güven Matbaası.
- Şahin, A., İşcan, A. ve Maden, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 183-196.
- TDK (2019). 20.11.2019 tarihinde <https://www.sozluk.gov.tr/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Thompson, L. S. (1952). Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1(2), 85-99.
- TIMSS 2011 Ulusal Matematik ve Fen Raporu 4. Sınıflar (2014). Yay. haz. Büyüköztürk, Ş., Çakan, M., Tan, Ş. ve Atar, H.Y. 01.12. 2019 tarihinde <http://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/timss/TIMSS-2011-4-Sinif%20Raporu.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- TÜİK Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri (2018a). 15.11.2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30589> adresinden erişim sağlanmıştır.
- TÜİK Kütüphane İstatistikleri (2018b). 15.11.2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30595> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Okuma Kültürü Haritası. (2011). <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetic-i-ozetipdf.pdf?0> adresinden 05.12.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Uluğ, F. (1995). *Okulda Başarı* (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 115-136.
- www.tk.org.tr/index.php/TK/article/download/412/404 Türkiye’de ihtiyaç maddeleri sıralamasında kitap 235. sırada yer alıyor! (Erişim tarihi 10 Aralık 2019)